

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทย" มุ่งจะศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นหลัก จึงกำหนดแนวทางการศึกษาโดยอาศัยกรอบแนวคิดดังนี้

#### 1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของสื่อมวลชน

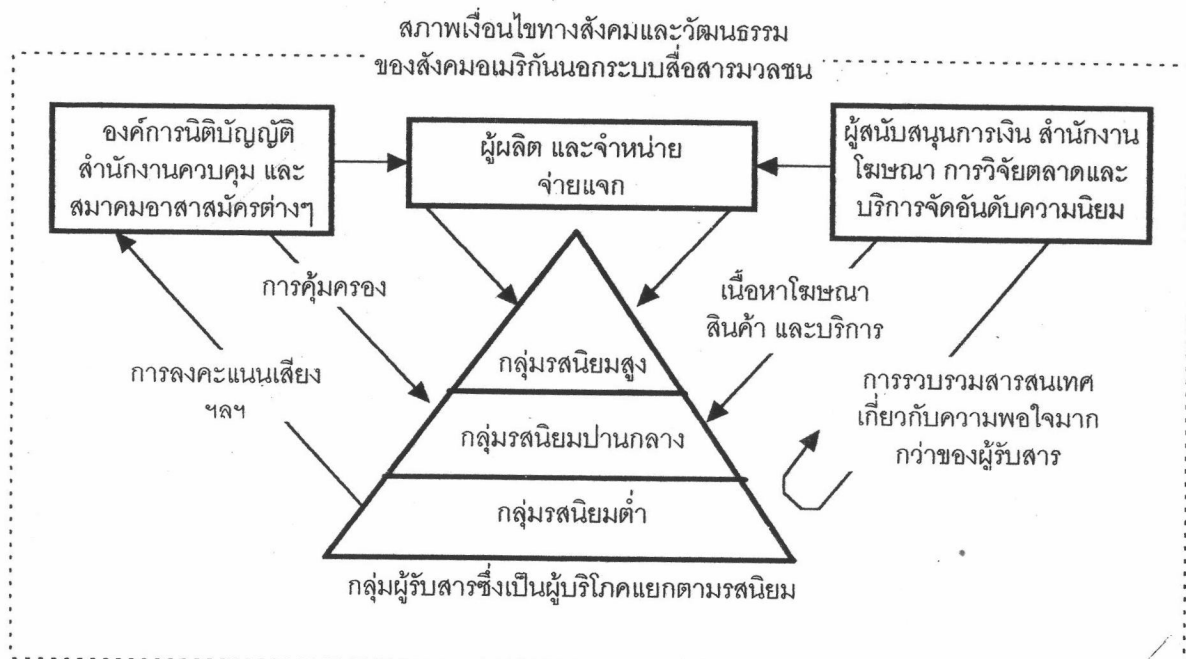
อธิบายถึงกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ถูกจัดรวมขึ้นในรูปความเป็นสถาบันด้วยเหตุผลในแง่ความจำเป็น (Merton 1957) สังคมนั้นถูกพิจารณาว่าเป็นระบบหนึ่งที่ส่วนต่างๆหรือระบบย่อยมีความเกี่ยวเนื่องติดต่อกัน โดยมีสื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบด้วย ระบบย่อยๆเหล่านี้แต่ละระบบจะช่วยกันผดุงรักษาระบบใหญ่ไว้ ในทฤษฎีนี้สื่อมวลชนยังถูกเน้นว่าเป็นตัวเชื่อมเพื่อทำให้เกิดการรวมตัวของทุกส่วนในสังคมเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สื่อมวลชนพยายามที่จะสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมทั้งที่เป็นรายบุคคลและที่เป็นกลุ่มก้อนอย่างสม่ำเสมอ ผลที่ได้คือ สื่อมวลชนได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยไม่ได้ตั้งใจ ในแง่ที่สามารถรวมสมาชิกทั้งหมดเข้าไว้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน..... สื่อมวลชนได้เป็นทั้งผู้นำและผู้แก้ไขด้วยตัวของสื่อมวลชนเองภายใต้กฎเกณฑ์บางประการที่กำหนดจากสถาบันที่ควบคุมสื่อมวลชนอยู่" (ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ. 2531)

Farace, Monge, Rusell (1977) ว่า ขั้นตอนการศึกษาตามแนวคิดนี้ คือระบุถึงองค์กรสื่อ องค์ประกอบต่างๆและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โครงสร้างหรือรูปแบบกิจกรรมภายในและหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเหล่านั้นโดย

1. ระบุถึงสภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) และเงื่อนไขต่างๆที่มีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสื่อ

2. ซึ่ให้เห็นคุณลักษณะ (Trait) จำเป็นที่สำคัญต่อการอยู่รอดขององค์กร เช่น รายได้ ผลกำไร คุณภาพ ความทันสมัย
3. ตัดสินว่าขอบเขต (Range) ของคุณลักษณะเหล่านั้นอยู่ที่ไหน
4. ศึกษากลไก (Mechanism) ซึ่งกำหนดคุณค่าของคุณลักษณะ เช่น กิจกรรมใดบ้าง ก่อให้เกิดกำไร ลดกำไร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดนี้เพื่อศึกษาว่า ระบบสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นมีองค์ประกอบ และระบบภายในองค์กรเช่นไร มีคุณสมบัติใดบ้าง ประกอบกิจกรรมอะไร และมีปัจจัยใดมีส่วนกำหนดลักษณะต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยใช้แบบจำลองระบบสื่อสารมวลชนอเมริกันของ De Fleur เป็นต้นแบบ เพื่อระบุหน่วยสำคัญต่างๆของโครงสร้างระบบในบริบทชุมชน ญี่ปุ่นและสังคมไทย



แผนภูมิที่ 1 แบบจำลองของเดอ เฟลอร์เกี่ยวกับระบบสื่อสารมวลชนอเมริกัน

## 2. แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาโครงสร้างของระบบสังคมของYoung

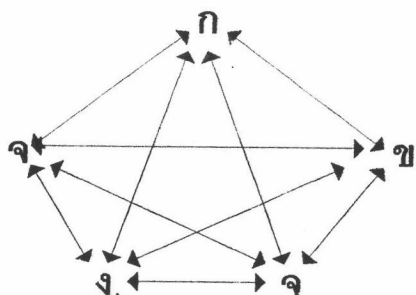
ศิริชัย ศิริกายะและคณะได้ศึกษาโครงสร้างของระบบสื่อสารมวลชนในประเทศไทย โดยใช้หลักของยังในรายงานเรื่องการศึกษาสภาพปัจจุบันของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ (2522)

Young กล่าวว่า “โครงสร้าง หมายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆภายในระบบข้ามห้วงเวลา “ซึ่งหมายถึงว่า ระบบสื่อสารมวลชนควรมีอยู่เพียงระบบเดียวในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ภายในระบบนี้ อาจจะมีระบบย่อยอยู่รวมกันหลายระบบก็ได้

ตามแนวความคิดของยัง องค์ประกอบต่างๆทางระบบสังคมนั้น มีปฏิริยาสัมพันธ์กัน แนวทางที่ยังเสนอให้นำมาประยุกต์ใช้พิจารณาโครงสร้างของระบบสังคมได้แก่ หลักเกี่ยวกับการจัดลำดับช่วงชั้น (Stratification) การรวมเข้าสู่แหล่งกลาง (Centralization) การรวมเป็นสถาบัน (Institutionalization) และการจำแนกความแตกต่าง(Differentiation)

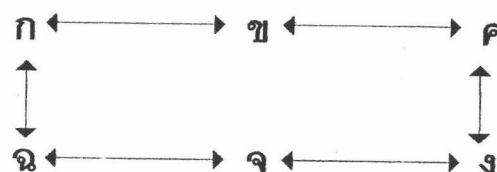
### 1. การจัดลำดับช่วงชั้น (Stratification)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดลำดับช่วงชั้นภายในระบบ อาศัยหลักที่ว่าปฏิริยาที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดของระบบย่อมส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นๆภายในระบบด้วย เนื่องจากยังไม่ได้ระบุว่าการขึ้นอยู่ด้วยกันและกันขององค์ประกอบที่มีหลายระดับนั้นเป็นอย่างไร ศิริชัย ศิริกายะ(อ้างแล้ว) จึงนิยามระดับความแตกต่างของการขึ้นอยู่ด้วยกันและกันขององค์ประกอบว่า หมายถึง ทิศทางของผลสะท้อนจากปฏิริยาที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบหนึ่งที่ถูกส่งผ่านตลอดทั่วทุกส่วนของระบบ หากมีการขึ้นอยู่ด้วยกันและกันมากแสดงว่าผลสะท้อนส่วนใหญ่ถูกส่งผ่านโดยตรงจากองค์ประกอบที่เป็นผู้เริ่มกระทำไปยังองค์ประกอบอื่นๆ ถ้าการขึ้นอยู่ด้วยกันน้อยแสดงว่าต้องมีองค์ประกอบจำนวนมากเป็นสื่อกลางส่งผ่านผลสะท้อนไปยังองค์ประกอบอื่นๆ ในระบบตามแผนภูมิที่ 1



### การขึ้นอยู่กับกันมาก

(หัวข้อแสดงถึงทิศทางและผู้รับผลสะท้อนขององค์ประกอบผู้กระทำปฏิกิริยา)



### การขึ้นอยู่กับกันน้อย

แผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบระดับการขึ้นอยู่กับกันและกันขององค์ประกอบภายในระบบ

เมื่อประมวลแนวคิดอื่นๆที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์สรุปได้ว่า การขึ้นอยู่กับกันขององค์ประกอบเป็นผลจากกิจกรรมแลกเปลี่ยน กิจกรรมแลกเปลี่ยนนำไปสู่การมีสถานภาพ สถานภาพ เป็นเหตุให้เกิดลำดับช่วงชั้น ยิ่งเกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนสม่ำเสมอเท่าไร การกำหนดสภาพภาพของแต่ละองค์ประกอบก็ยิ่งแน่ชัดขึ้นและสถานภาพที่แน่ชัดทำให้เกิดรูปองค์การ ( Organization ) จึงอาจกล่าวได้ว่า องค์การเกิดขึ้นเพราะองค์ประกอบขององค์การได้ครอบครองสถานภาพที่แตกต่างกัน แต่ขณะเดียวกัน องค์ประกอบขององค์การต่างก็จำเป็นที่ต้องพึ่งพาเกี่ยวพันกันหรือมีการขึ้นอยู่กับกันด้วย นอกจากนี้องค์ประกอบขององค์การต้องมีการแบ่งงานกันทำตามความเหมาะสมและความสามารถ ดังนั้นการพิจารณาลำดับช่วงชั้นขององค์ประกอบภายในระบบที่มีลักษณะเป็นองค์การจากหลักเกณฑ์ทางสถานภาพได้ดังนี้

#### 1.1 พิจารณาจากความจำเป็นของสถานภาพ

#### 1.2 พิจารณาจากความไม่สามารถถูกทดแทนกันได้ของสถานภาพ

ดังนั้นการจัดอันดับของสถานภาพของระบบสื่อมวลชนคือการจัดลำดับชั้นขององค์ประกอบที่อยู่ในระบบนั่นเอง

ในการวิจัยจะใช้การศึกษาการจัดลำดับช่วงชั้นของแต่ละองค์ประกอบของระบบ เพื่อจะทราบสถานภาพขององค์ประกอบต่างๆของระบบย่อยเหล่านี้

## 2. การรวมเข้าสู่แหล่งกลาง (Centralization)

แนวคิดการรวมเข้าสู่แหล่งกลางขององค์ประกอบพบว่าสามารถวิเคราะห์การรวมเข้าสู่แหล่งกลางได้โดยพิจารณาว่ามีองค์กรที่จัดตั้งเพื่อประโยชน์ในการบริหารและดำเนินงานสื่อมวลชนหรือไม่ อย่างไร

## 3. การรวมเป็นสถาบัน (Institutionalization)

วิเคราะห์ได้โดยอาศัยแนวทางที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ระบบสื่อมวลชนในสังคมนั้นจำเป็นต้องมีการจัดรูปสถาบันและมีองค์การที่ถาวรมาพิจารณาเปรียบเทียบกับสภาพที่ปรากฏ

## 4. การจำแนกความแตกต่าง(Differentiation)

วัดได้จากการเปิดโอกาสให้มีการก้าวก้าวสิทธิและอำนาจของกันและกันว่ามีมากน้อยเพียงไร ถ้าการก้าวก้าวหรือรุกล้ำมีมากก็แสดงว่ามีการจำแนกความแตกต่างค่อนข้างต่ำ ตรงข้าม ถ้าการก้าวก้าวมีได้น้อยหรือไม่สามารถมีได้ จัดว่าระบบมีการจำแนกความแตกต่างค่อนข้างสูง

เพื่อศึกษาระบบสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทยในด้านรูปลักษณะโครงสร้างของระบบ สถานภาพขององค์ประกอบภายใน องค์ประกอบของระบบมีการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากน้อยเพียงไร การจัดตั้งเป็นรูปองค์การที่แน่นอนขององค์ประกอบของระบบมีลักษณะอย่างไร ตลอดจนความมั่นคงของระบบมีมากน้อยอย่างไร ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยหลักของ Young ในการศึกษาาระบบสังคมในแง่ต่างๆ

### 3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

Lasswell (1948) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม (Surveillance of the environment) หมายถึง หน้าที่ในด้านการสังเกตและติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคม ทำหน้าที่เก็บรวบรวมและการรายงานข่าว (News reporting) หรือการแจ้งข่าวสาร (Informing) ไปสู่สมาชิกในสังคม เพื่อให้ตระหนักถึงภัยอันตรายและมองเห็นโอกาสหรือช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม
2. หน้าที่ในการหาความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation of the parts of society) หมายถึง การทำหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจว่า มีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความและอธิบายขยายความเป็นการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น
3. หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage) หมายถึง หน้าที่ในการสืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคสมัยหนึ่ง ไปสู่สมาชิกในยุคสมัยต่อ ๆ ไป เพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้เรียนรู้บทบาท และสถานภาพทางสังคม

ต่อมา McQuail และคณะ (1972) ได้เสนอหน้าที่หลักสำคัญเพิ่มเติมอีก 1 ประการ ถือรวมเป็นหน้าที่ประการที่ 4 ของการสื่อสารมวลชน คือ

4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง (Entertainment) หมายถึง หน้าที่ในการสร้างสรรค์ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่สมาชิกในสังคม เพื่อการพักผ่อนและลดความตึงเครียดจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนประสบอยู่ในสังคมสมัยใหม่

ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้หลักทฤษฎีที่กล่าวมาพิจารณา นโยบาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของสื่อมวลชนญี่ปุ่นในไทยร่วมกับศึกษาการดำเนินงานในปัจจุบันเพื่อวิเคราะห์ว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้หรือไม่

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรีรายงานการศึกษาสภาพปัจจุบันของสื่อมวลชนไว้ ในการศึกษาบทบาทของการสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้านว่า โครงสร้างของระบบสื่อมวลชนไทยมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของระบบสื่อมวลชนไม่มีการรวมตัวกันเป็นระบบชัดเจน แต่มีความเป็นเอกเทศในการดำเนินการกำหนดวัตถุประสงค์ และนโยบายโดยตนเอง

2. หน่วยงานหลายหน่วยเข้ามามีบทบาทในระบบสื่อมวลชนซึ่งมีทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน และหน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่หลักเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชนเลย

3. ระบบวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์มีลักษณะโครงสร้างที่เป็นรูปองค์การ คือ มีการจัดลำดับชั้นขององค์ประกอบ มีการรวมกิจการไว้ที่ศูนย์กลาง มีสถาบันดำเนินการที่เห็นได้ชัดเจนและรูปองค์การที่มีความสลับซับซ้อนมากและมีการจำแนกความแตกต่างระหว่างสื่อ การจำแนกความแตกต่างนี้ วิทยุกับโทรทัศน์ไม่ต่างกันมากนัก แต่สื่อประเภทอื่นๆภายในระบบต่างกันมาก โครงสร้างของระบบวิทยุและโทรทัศน์เปิดให้สถาบันอื่นนอกกระบบสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในโครงสร้างได้อย่างมาก

4. โครงสร้างของระบบนสพ.รายวัน นิตยสาร และภาพยนตร์มีลักษณะคล้ายกันคือ เป็นการรวมในเชิงสมาคม องค์ประกอบของระบบมีสถานภาพที่ตัดเทียมกัน และมีลักษณะของการแยกองค์ประกอบมากกว่าการรวมองค์ประกอบในระบบ มีการจัดรูปองค์กรแบบง่าย ๆ การจำแนกความแตกต่างภายในของสื่อมวลชนทั้งสามประเภทนี้ค่อนข้างสูง โอกาสในการถูกก้าวร้าวจากสถาบันอื่นในสังคมมีน้อย เป็นอิสระ สามารถแยกออกจากองค์ประกอบอื่นๆของระบบสื่อมวลชนได้แต่กระนั้นก็ยังเป็นระบบที่ถูกแทรกแซงจากสถาบันภายนอกระบบสื่อมวลชนได้

5. ระบบสื่อมวลชนของไทยมีลักษณะโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกันและกันระหว่างสื่อแต่ละประเภทน้อยมาก ส่วนใหญ่มีความเป็นอิสระจากกัน การดำเนินงานจึงอยู่ในลักษณะของการแยกองค์ประกอบ ไม่มีรูปสถาบันในระดับระบบอย่างชัดเจน ในระดับระบบย่อยมีการจัดรูปองค์การอย่างชัดเจน การจำแนกความแตกต่างในระบบสื่อมวลชนมีมาก เนื่องจากองค์ประกอบมีความเป็นเอกเทศในตัวเองค่อนข้างสูง แต่ในขณะเดียวกันถ้าพิจารณาความสัมพันธ์ของระบบสื่อมวลชนกับระบบสังคมอื่นๆก็จะเห็นว่า การจำแนกความแตกต่างของระบบสื่อมวลชนนั้นมีน้อยเพราะระบบอื่นๆของสังคมสามารถแทรกแซงเข้ามามีอิทธิพลภายในระบบสื่อมวลชนได้โดยไม่ยากนัก

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนของไทยไม่มีสื่อมวลชนประเภทใดประเภทหนึ่งทำหน้าที่ได้หรือมีบทบาทได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนแต่ละประเภทมีหน้าที่และบทบาทเฉพาะของตนเอง

พัชนี เชยจรรยา และคณะ (2529) ทำการวิจัยเรื่องโครงสร้างระบบสื่อมวลชนในประเทศไทยเพื่อศึกษาลักษณะการจัดโครงสร้างของหน่วยงานสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ รวมทั้งศึกษาหน้าที่ความรับผิดชอบและปัญหาของสื่อมวลชนแต่ละประเภท ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โครงสร้างของระบบสื่อมวลชนต่างๆมีดังนี้



1. ในระดับมหภาคมีการรวมตัวกันเป็นสมาคมวิชาชีพต่างๆ เช่น สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์ สมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์ ฯลฯ

2. การจัดการภายในของสื่อมวลชนแต่ละประเภท มีลักษณะดังนี้ คือ

2.1 หนังสือพิมพ์ ในทม.มีบก.เป็นผู้บริหารสูงสุด มีหัวหน้ากองบรรณาธิการรับผิดชอบด้านข่าว โดยมีการแบ่งแยกความรับผิดชอบให้หัวหน้าข่าวเฉพาะประเภทของข่าวต่างๆ เป็นดูแลข่าวแต่ละประเภทนั้น ส่วนในต่างจังหวัดนั้นจำนวนบุคลากรมีน้อย มีการแบ่งงานเป็นฝ่ายต่างๆ เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพมหานคร แต่บุคลากรคนเดียวกันมักต้องทำงานหลายหน้าที่ เจ้าของและบรรณาธิการเป็นคนๆ เดียวกัน

2.2 วิทยุกระจายเสียงทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด มี ผู้อำนวยการหรือหัวหน้าสถานี เป็นผู้รับผิดชอบในส่วนงานของตน แต่สถานีวิทยุกระจายเสียงในส่วนภูมิภาคมีขนาดเล็ก และจำนวนบุคลากรน้อย การบริหารงานขึ้นอยู่กับส่วนกลางโดยตรง ยกเว้นสถานีของกรมประชาสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับศูนย์ประชาสัมพันธ์เขตแต่ละเขตที่สถานีนั้นๆ ตั้งอยู่

2.3 สถานีโทรทัศน์ โครงสร้างทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัดไม่มีความแตกต่างกันมากนัก สำหรับโครงสร้างของสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร จัดองค์การบริหารในรูปคณะกรรมการ มีประธานคณะกรรมการเป็นหัวหน้าดำเนินการ ในส่วนภูมิภาคจะเป็นของกรมประชาสัมพันธ์ขึ้นตรงต่อศูนย์ประชาสัมพันธ์เขตแต่ละเขต

2.4 ภาพยนตร์ ดำเนินการในรูปธุรกิจ มีการจัดการองค์การแบบง่ายๆ มีหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้บริหารและรับผิดชอบงานทั้งหมด ซึ่งมักเป็นเจ้าของกิจการ องค์ประกอบต่างๆ คือ บริษัทผู้สร้างภาพยนตร์ ผู้จัดจำหน่ายภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์มีลักษณะพึ่งพากัน และเกี่ยวเนื่องกันในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งบุคคลเหล่านี้เปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่กันเสมอ เช่น บางครั้งผู้สร้างภาพยนตร์ก็อาจเป็นผู้จัดจำหน่ายภาพยนตร์ หรือเจ้าของโรงภาพยนตร์ อาจมาเป็นผู้สร้างภาพยนตร์

สุชาติ เพชรแก้ว (2535) ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ลักษณะของอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจกระบวนการผลิตและการกระจายข้าวของอุตสาหกรรมข้าว ตลอดจนภาพรวมของลักษณะในประเทศไทยโดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง โรงงานข้าว, การผลิตข้าว, การกระจายผลิตภัณฑ์ และอุตสาหกรรมการสื่อสาร เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. อุตสาหกรรมข้าวที่ผลิตและให้บริการข้าวผ่านสื่อมวลชน อันได้แก่ สำนักข่าว
2. อุตสาหกรรมข้าวที่ผลิตและกระจายข้าวให้แก่ผู้รับสาร อันได้แก่ สื่อมวลชน

ผลการวิเคราะห์ลักษณะของอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทยสามารถสรุปได้ 4 ประการคือ

1. ผู้ประกอบการของอุตสาหกรรมข้าวมีความสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัดในเชิงโครงสร้าง เนื่องจากมีแหล่งทรัพยากรเดียวกัน ( อันได้แก่ ผู้รับสาร กลุ่มโฆษณา เงินทุน เป็นต้น) แต่ ผู้ประกอบการทั้งหมดก็สามารถดำรงอยู่ในธุรกิจนี้ได้ ด้วยการสร้างขอบเขตเฉพาะทางการตลาดขึ้นใน 4 ประการอันได้แก่ ระบบเนื้อหา แหล่งรายได้อุปสรรคในการเข้าสู่อุตสาหกรรม และมีขอบเขตในการปฏิบัติการที่แตกต่างกัน

2. องค์ประกอบในเชิงโครงสร้างส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้ประกอบการภายในอุตสาหกรรมข้าวในหลาย ประการแรก ผู้ประกอบการมักมีการเลียนแบบซึ่งกันและกันทั้งในส่วนของการจัดการด้านบรรณาธิการและธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อลดความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับการแข่งขันทางธุรกิจ ประการที่สอง สินค้าข้าวมักปรากฏในรูปแบบตายตัว

หรือแบบแผนเดิมๆทั้งนี้ เพราะการผลิตข้าวจะถูกควบคุมโดยผู้บริหาร กฎเกณฑ์ และรูปแบบของแต่ละองค์กรนั่นเอง และประการสุดท้าย การกำหนดราคาสินค้าข้าวระหว่างผู้ประกอบการและกลุ่มโฆษณา มักไม่ได้พิจารณาถึงคุณค่าที่แท้จริงของเนื้อหา แต่ เป็นการคำนึงถึงยอดจำหน่ายหรือยอดผู้ชมและปัจจัยต่างๆมากกว่า

3. การดำเนินบทบาทของผู้ประกอบการภายในอุตสาหกรรมข้าว ขึ้นอยู่กับรายได้ หลักกฎหมาย ความต้องการของกลุ่มโฆษณา, ผู้ถือหุ้น ผู้รับสารและกลุ่มอำนาจทางการเมือง

4. ระบบของอุตสาหกรรมข้าวทำให้สินค้ามีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการคือ

4.1 สามารถนำมาผลิตซ้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ได้โดยการเพิ่มเติมหรือตัดแปลงเนื้อหาเพียงเล็กน้อย

4.2 เป็นเนื้อหาที่ผลิตและนำเสนอภายใต้เงื่อนไขของบริบทแวดล้อมต่างๆ โดยเนื้อหาที่ต่อต้านชนชั้นปกครองจะถูกปิดกั้นโอกาส ในการนำเสนอ หรือถูกนำเสนอในลักษณะของบิดเบือนด้วยวิธีต่างๆขณะที่เนื้อหาที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ชนชั้นปกครอง จะได้รับโอกาสในการนำเสนอต่อผู้รับสารอยู่เสมอ

ศศิยา วิจิตรจามรี (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มของอุตสาหกรรมสื่อมวลชน : การวิเคราะห์เดอะเนชั่นกรุ๊ป เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการและทิศทางของอุตสาหกรรมสื่อมวลชนในอนาคต โดยวิเคราะห์ภายในกรอบแนวคิดทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี การวิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะเดอะเนชั่นกรุ๊ป ซึ่งเป็นองค์กรที่ประกอบธุรกิจสิ่งพิมพ์

ผลการวิจัยพบว่า อุตสาหกรรมสื่อมวลชนได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมภายนอก เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ในตลาดเสรี และว่า แนวโน้มของอุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์ในสังคมข่าวสารนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหา ซึ่งจะเจาะลึกและเน้น

ชาวต่างประเทศมากขึ้น ในส่วนขององค์กรก็จะมี การให้ความสำคัญต่อการสร้างฐานข้อมูล ขยายบทบาทไปสู่สื่อวิทยุและโทรทัศน์ เกิดความร่วมมือ เกิดความร่วมมือระหว่างนานา ประเทศ เป็นธุรกิจครบวงจรมากขึ้น นอกจากนั้น หนังสือพิมพ์มีแนวโน้มจะตั้งสถาบันอบรม บุคลากรเพื่อรองรับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลในอนาคต

ผลจากการศึกษาดังกล่าวทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมของโครงสร้างและ ระบบสื่อสารมวลชนไทยและองค์กรสื่อมวลชนในฐานะอุตสาหกรรมที่มีรูปแบบ ระบบและ พัฒนาการชัดเจน ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมสำคัญอันหนึ่งของสื่อมวลชนญี่ปุ่นในการศึกษานี้

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับโครงสร้างระบบ ยังมีการศึกษาบทบาทหน้าที่ของ สื่อในชุมชนขนาดเล็กในสังคมต่างวัฒนธรรม คืองานวิจัยของ อนุลักษณ์ สุขพงษ์ (2537) ซึ่ง ทำการวิจัยระบบสื่อมวลชนไทยในนครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา โดยใช้กรอบความคิด แนวทฤษฎีเชิงระบบโครงสร้างและหน้าที่วิธีการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเข้าไปมี ส่วนร่วมและสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าระบบสื่อมวลชนไทยใน ลอสแอนเจลิสมีองค์ประกอบสำคัญคือสื่อหนังสือพิมพ์ 8 ฉบับ นิตยสาร 2 ฉบับ สื่อวิทยุ 1 รายการ โทรทัศน์และเคเบิลทีวี 2 รายการ สื่อวิดีโอ 26 แห่งและสื่อวิดีโอแมกกาซีน 2 รายการ

การศึกษานี้ยังพบว่าสื่อมวลชนไทยในแอลเอไม่มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ ระบบอย่างชัดเจน ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น แต่ละสื่อมีความเป็นเอกเทศใน การดำเนินงาน ระบบมีกระบวนการดำเนินงานคือ การผลิต ผลิตซ้ำ จัดจำหน่าย และ บริโภค สื่อมวลชนไทยในแอลเอมีบทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสาร การประสานสัมพันธ์ส่วน ต่างๆของสังคม การถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง การให้ความ บันเทิงและการสร้างสถานภาพ

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาองค์กรสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทยคือ อังคณา วิชาดากุล (2537) ทำการวิจัยเรื่องสำนักข่าวจีจีเพรสและบทบาทที่มีต่อชุมชนคน

ญี่ปุ่นในประเทศไทย เพื่อศึกษาถึงบทบาทของสำนักข่าวจิจิเพรสที่มีต่อชุมชนคนญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยมีจุดประสงค์ในการวิจัย 3 ประการคือ เพื่อวิเคราะห์ถึงโครงสร้างการทำงานของจิจิเพรส ในประเทศไทย รวมทั้งกระบวนการผลิตข่าว เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้กรองข่าวสารของสำนักข่าวดังกล่าว และเพื่อให้ทราบถึงความพอใจและการใช้ประโยชน์ข่าวจิจิเพรส ของสมาชิก

ผลการวิจัยสรุปว่า โครงสร้างองค์กรการทำงานของจิจิ เพรสในประเทศไทยมี 2 ลักษณะคือ ส่วนของสาขากรุงเทพ และบริษัทจิจิ เพรส (ประเทศไทย) ทำหน้าที่แยกจากกัน โดยสาขากรุงเทพรับผิดชอบการผลิตข่าวในแถบอินโดจีน และขึ้นตรงกับสำนักงานใหญ่ที่โตเกียว ในระบบสาขา (BUREAU) อีกส่วนคือบริษัทจิจิเพรส (ประเทศไทย) ทำหน้าที่รับผิดชอบการผลิตข่าวในประเทศ โดยจัดการบริหารในรูปแบบนิติบุคคลไทย เสมือนบริษัทเอกชนทั่วไป การผลิตข่าวจะขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของผู้บริหาร

กระบวนการผลิตข่าวนั้น แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นตอนการรวบรวมข่าว
2. คัดเลือกข่าว
3. แปลข่าว
4. แก้ไขข่าว
5. พิมพ์และโรเนียว
6. จัดส่ง

กระบวนการคัดเลือกข่าวของจิจิเพรส จะแตกต่างกันไปตามประเภทข่าว โดยขึ้นกับปัจจัยต่างๆ คือ นโยบายขององค์กร หลักเกณฑ์พื้นฐานว่าด้วยคุณค่าข่าว ทัศนคติของกองบรรณาธิการ เวลาปิดข่าวและเหตุผลทางการตลาด

สมาชิกผู้รับข่าวจีจีเพอร์สมีความพอใจในระดับสูงคือร้อยละ 70 และ 90 และความสนใจของลูกค้าจำแนกตามประเภทของธุรกิจ พบว่า สนใจข่าวลงทุนอุตสาหกรรม ข่าวการเงินและข่าวการเมืองมากที่สุด

งานวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างระบบสื่อสารมวลชน อุตสาหกรรมข่าวและองค์กรผู้ผลิตข่าวต่าง ๆ นั้น แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างระบบที่สื่อมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทยร่วมอยู่ด้วย และสามารถนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางเปรียบเทียบกับลักษณะต่างๆของสื่อญี่ปุ่นที่ได้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยอีกส่วนคือ งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อเพื่อชนกลุ่มน้อย มีการศึกษาเกี่ยวกับสื่อหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในไทยหลายหัวข้อเรื่อง และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ภาษาจีน เช่น บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทยของ วิภา อุตมฉันทน์ นฤมิต สอดสุข และปนัดดา เลิศล้ำอำไพ (2528) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ตามแนวศึกษาประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ใช้ประยุกต์แนวคำถามที่ใช้ในการศึกษาดังกล่าวมาเป็นต้นแบบในการตั้งคำถามสัมภาษณ์ผู้ประกอบการสื่อญี่ปุ่นด้วย

ในด้านของชุมชนญี่ปุ่นในประเทศไทย ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนญี่ปุ่นในไทยโดยตรง นอกจากการศึกษาของดร.ชุนทอง อินทร์ไทย(อ้างแล้ว)และงานวิจัยด้านอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนญี่ปุ่นและกล่าวถึงสื่อมวลชนบ้างเล็กน้อย เช่น การศึกษาของ ดร.สายฤดี วรภิโจโกคาทร (2535-2537) เกี่ยวกับความเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของชาวญี่ปุ่นในไทยและนักท่องเที่ยวยุโรป ผลการวิจัย ชี้ว่าสื่อมวลชนที่ชาวญี่ปุ่นเปิดรับเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาสื่อมวลชนหลายสื่อที่มีบทบาทเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นดังกล่าวด้วย

เมื่อพิจารณาว่าในระบบสังคมไทยมีชุมชนญี่ปุ่นเป็นส่วนย่อย สื่อมวลชนญี่ปุ่นเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและอยู่ในอุตสาหกรรมข่าว การคงสภาพเป็นองค์กรจะต้องมีโครง

สร้าง ระบบ สิ่งแวดล้อมและคุณลักษณะเช่นเดียวกับองค์กรสื่อมวลชนอื่น ๆ ที่มีผู้ศึกษาวิจัยแล้ว และการดำเนินกิจการต่างๆทำให้มีบทบาทหน้าที่ซึ่งผู้วิจัยสนใจจะศึกษา

ผลการวิจัยต่างๆที่กล่าวมา บ่งชี้ว่า สามารถจะที่ศึกษาและบรรยายถึงสื่อมวลชนญี่ปุ่นในแนวทางเดียวกัน โดยใช้หลักทฤษฎีที่บรรยายในเบื้องต้น ภายใต้อำนาจสันนิษฐานว่าสื่อมวลชนญี่ปุ่นในไทยมีบทบาทตอบสนองของความต้องการสื่อสารมวลชนของชุมชนญี่ปุ่นในประเทศไทยตามทฤษฎีหน้าที่หลักของสื่อมวลชน.